

Αγγείο: Δοχείο που μπορεί να έχει διάφορα σχήματα και μεγέθη, κατασκευασμένο συνήθως από πηλό, που προοριζόταν, κυρίως, για πρακτικούς σκοπούς στην καθημερινή ζωή.

Αίρεση: Η διδασκαλία ή η θεωρία που αποκλίνει από το επίσημο θρησκευτικό δόγμα μιας συγκεκριμένης θρησκείας.

Ακμή: Το ανώτερο σημείο ανάπτυξης, η φάση στην οποία κορυφώνεται η ανάπτυξη και η πρόοδος.

Ακρίτες: Οι φύλακες των ανατολικών, κυρίως, συνόρων της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Ακριτικά τραγούδια: Δημοτικά τραγούδια από το 10ο και 11ο μ.Χ. αιώνα που εξυμνούσαν τα κατορθώματα των Ακριτών.

Ακρόπολη: Το υψηλότερο μέρος της αρχαίας πόλης που αποτελούσε τον πυρήνα του οικισμού και ενισχυόταν με τείχη. Ξακουστή η Ακρόπολη των Αθηνών, σύμβολο του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.

Άλωση: Η ολοκληρωτική κυρίευση με βία μέσα μιας πόλης. Στην ιστορία ονομαστή έχει μείνει η άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 μ.Χ. από τους Οθωμανούς Τούρκους.

Αμβροσία: Το μυθικό φαγητό των θεών του Ολύμπου.

Αμφορέας: Μεγάλο πήλινο αγγείο στο οποίο τοποθετούσαν νερό, κρασί, λάδι, μέλι κ.λπ.

Ανάκτορο: Παλάτι ή πλούσιο οίκημα που έμεναν βασιλιάδες ή άρχοντες.

Ανεξιθρησκία: Ελευθερία των ανθρώπων να πιστεύουν σε όποια θρησκεία θέλουν.

Άνθρωπος του Νεάντερταλ: Πρόγονος του σημερινού ανθρώπου.

Αποικία: Πόλη που ιδρύεται σε ξένη χώρα από ομάδα ανθρώπων που για κάποιους λόγους εγκαταλείπουν την πατρίδα τους.

Αριστοκράτες: Όσοι κατάγονται από ευγενείς προγόνους ή διακρίνονται για την αξία τους. Όταν αυτοί κυβερνούν, το πολίτευμα ονομάζεται αριστοκρατία.

Αρχαιολογικές ανασκαφές: Το συστηματικό σκάψιμο του εδάφους από επιστήμονες (αρχαιολόγους) για την ανεύρεση αρχαιοτήτων.

Ασκητής-ερημίτης: Αυτός που ζει μακριά από την κοινωνική ζωή (συνήθως για θρησκευτικούς λόγους) και καλύπτει μόνο βασικές του υλικές ανάγκες.

Αυτοκράτορας: Ο ανώτατος και απόλυτος άρχοντας μιας αυτοκρατορίας.

Αυτοκρατορία: Το πολίτευμα που επέβαλε στη Ρώμη ο Οκταβιανός. Στο πολίτευμα αυτό ο αυτοκράτορας έχει όλες τις εξουσίες στα χέρια του και κυβερνά απολυταρχικά.

Αυτόνομο κράτος: Ένα κράτος το οποίο δεν έχει πλήρη ανεξαρτησία και εξαρτάται από εξωτερικούς παράγοντες.

Αψίδα: Μνημείο σε σχήμα τόξου ή καμάρας.

Βιογραφία: Η γραπτή εξιστόρηση της ζωής και της δράσης ενός προσώπου.

Βιότοπος: Φυσικός χώρος που εξασφαλίζει σε ζώα και φυτά σταθερές συνθήκες διαβίωσης.

Βυζαντινή εποχή: Η περίοδος από την ίδρυση της Νέας Ρώμης (Κωνσταντινούπολης) από το 324 μ.Χ. ως την άλωσή της από τους Οθωμανούς το 1453 μ.Χ.

Βυζαντινός ρυθμός: Τύπος βυζαντινού ναού. Τετραγωνικό κτίσμα που είχε στο εσωτερικό του το σχήμα σταυρού και στην κορυφή τρούλο.

Γλυπτό: Καλλιτεχνικό έργο το οποίο έχει φτιαχτεί με μεθόδους γλυπτικής τέχνης.

Γυμνάσιο (αρχαίο): Ο χώρος όπου συγκεντρώνονταν οι έφηβοι στην αρχαία Ελλάδα για να ασκηθούν σωματικά.

Δεκάτη: Φόρος κατά τον οποίο παρακρατείται το 1/10 της παραγωγής ή του εισοδήματος.

Δεσποτάτο του Μυστρά: Ηγεμονία του Μυστρά που τη διοικούσαν μέλη της οικογένειας των αυτοκρατόρων της Κωνσταντινούπολης.

Δεσπότης: Τους τελευταίους αιώνες της Βυζαντινής αυτοκρατορίας έτσι ονομάζονταν οι ηγεμόνες της Ηπείρου και του Μυστρά.

Διάδοχος: Το πρόσωπο που διαδέχεται ένα άλλο στη θέση ή το αξίωμά του.

Διπλός πέλεκυς: Εργαλείο και όπλο. Σύμβολο της Μινωικής Κρήτης.

Δόρυ: Ακόντιο, επιθετικό όπλο.

Δουλοπάροικος: Χωρικός που καλλιεργούσε κτήματα ενός ισχυρού αφέντη κρατώντας ένα μικρό μέρος της παραγωγής. Όταν πουλιόταν το κτήμα πουλιόταν και αυτός.

Δυναστεία (π.χ. Μακεδονική): Οικογένεια ηγεμόνων που κυβερνούσαν το κράτος.

Ειδώλιο: Μικρό άγαλμα.

Εικονογραφημένο χειρόγραφο: Βιβλίο γραμμένο στο χέρι που είχε στο περιθώριο ζωγραφισμένες παραστάσεις.

Εικονομαχία: Η διαμάχη που προκλήθηκε στο Βυζάντιο γύρω από το θέμα της λατρείας των εικόνων.

Εκκλησία του Δήμου: Η συνέλευση των πολιτών στην αρχαία Αθήνα.

Εκστρατεία: Η ετοιμασία, ο εξοπλισμός του στρατού και η εξοδός του από τη χώρα εναντίον του εχθρού.

Ελευσίνα μυστήρια: Μυστικές θρησκευτικές τελετές τις οποίες τελούσαν στην Ελευσίνα προς τιμή της θεάς Δήμητρας και της κόρης της Περσεφόνης.

Ελληνιστικά χρόνια: Η χρονική περίοδος που αρχίζει με τον Μέγα Αλέξανδρο (335-323 π.Χ.) και τελειώνει με την κατάκτηση της Αλεξάνδρειας από τον Οκταβιανό Αύγουστο (30 π.Χ.).

Εμφύλιος πόλεμος: Πόλεμος μεταξύ ανθρώπων του ίδιου λαού ή της ίδιας φυλής ή ομάδας.

Επιδρομή: Η βίαιη και συνήθως αιφνίδια επίθεση.

Επισκοπή: Η έδρα ή η οικία του Επισκόπου, καθώς και η εκκλησιαστική περιφέρεια την οποία διοικεί ο Επίσκοπος.

Εποχή του Χαλκού: Η αρχαία φάση στην εξέλιξη του υλικού πολιτισμού που ακολούθησε την εποχή του λίθου. Στην Ελλάδα άρχισε πριν από το 3000 π.Χ.

Ηγεμόνας: Άρχοντας, επικεφαλής του κράτους ή της ηγεμονίας.

Θέλγητρο: Η ελκτική δύναμη που έχει κάποιος, η γοητεία.

Θέματα: Διοικητικές περιφέρειες του Βυζαντινού κράτους (κάτι σαν επαρχίες).

Ιδρυτής: Το πρόσωπο που έχει ιδρύσει κάτι (π.χ. μια πόλη ή μια θρησκεία).

Κατακόμβες: Υπόγεια νεκροταφεία με πολύπλοκο σύστημα διαδρόμων και θαλάμων που χρησιμοποιήθηκαν από τους χριστιανούς ως μυστικός τόπος συνάντησης και λατρείας κατά την περίοδο των διωγμών τους.

Κήρυκας: Αγγελιοφόρος. Υπάλληλος ή υπηρέτης που

μετέφερε μηνύματα και διαταγές της πολιτικής ή θρησκευτικής εξουσίας.

Κλασική εποχή: Ο 4ος και ο 5ος αιώνας π.Χ. στην αρχαία Αθήνα, περίοδος μεγάλης ανάπτυξης των γραμμάτων και των τεχνών.

Κοντύλι: Είδος μολυβιού που χρησιμοποιούσαν οι μαθητές για να γράφουν στην πλάκα.

Κοιτίδα: Ο τόπος όπου πρώτη φορά γεννήθηκε κάτι.

Κοσμοπολιτισμός: Ο τρόπος σκέψης και ζωής του ανθρώπου που συχνά ταξιδεύει και εύκολα προσαρμόζεται στις συνθήκες και τις νοοτροπίες διαφορετικών περιοχών του κόσμου.

Κρατήρας: Αρχαίο αγγείο που το χρησιμοποιούσαν για την ανάμειξη του κρασιού με το νερό.

Κτερίσματα: Αντικείμενα που θάβονταν μαζί με το νεκρό.

Κύλικας: Αρχαίο ελληνικό αγγείο αβαθές και ανοικτό επάνω.

Κωμωδία: Είδος θεατρικής παράστασης στο οποίο διακωμωδούνται οι ασείες πλευρές της ζωής των ανθρώπων, των θεών και των ηρώων με χιούμορ και χωρίς κακία.

Λάρνακα: Μεγάλο κιβώτιο όπου φυλάγονταν ρούχα και διάφορα πολύτιμα αντικείμενα. Επίσης, το φέρετρο ή αλλιώς η σαρκοφάγος.

Λεγεώνα: Στρατιωτικός σχηματισμός του ρωμαϊκού στρατού. Περιλάμβανε περίπου 6.000 στρατιώτες.

Λεπλασία: Η αρπαγή πολύτιμων αντικειμένων και περιουσιακών στοιχείων κατά την διάρκεια πολέμου ή επιδρομής.

Λόγιοι: Πρόσωπα με σημαντική μόρφωση και πνευματική δραστηριότητα. Οι διανοούμενοι.

Μαντείο: Ο τόπος όπου ο ιερέας ή η ιέρεια μιας αρχαίας θεότητας έδινε απαντήσεις (χρησμούς) σε ερωτήματα των πιστών ή συμβουλές.

Μεσαίωνας: Η περίοδος της δυτικής ευρωπαϊκής ιστορίας που τοποθετείται χρονικά ανάμεσα στον 5ο και τον 15ο αιώνα μ.Χ., δηλαδή από την κατάλυση του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους ως την Αναγέννηση.

Μετανάστευση: Μετακινήσεις πληθυσμών εξαιτίας πολεμικών συγκρούσεων, πολιτικών και οικονομικών λόγων.

Μέτρο (στη μουσική): Ο ρυθμικός χαρακτήρας ενός στίχου ή ενός ποιήματος με την εναλλαγή τονισμένων και άτονων συλλαβών.

Μικρογραφία: Ζωγραφική παράσταση στο περιθώριο χειρόγραφου βιβλίου.

Μισθοφόρος: Στρατιώτης που πληρωνόταν για να πολεμά.

Μούσες: Ελληνικές θεότητες, προστάτιδες της πνευματικής δημιουργίας.

Μύηση: Η είσοδος ενός προσώπου σε μυστήρια, δηλαδή σε θρησκευτικές τελετουργίες ή σε κάθε είδους μουσικές οργανώσεις ή ομάδες.

Ναυμαχία: Στρατιωτική σύγκρουση στη θάλασσα με πολεμικά πλοία.

Νέκταρ: Το μυθικό ποτό των θεών του Ολύμπου.

Νεολιθική εποχή: Η χρονική περίοδος της πολιτισμικής εξέλιξης του ανθρώπου που χαρακτηρίζεται από την ανακάλυψη και τη χρήση λίθινων εργαλείων (8000-3000 π.Χ.).

Νηοπομπή: Ομάδα πλοίων που πλέουν μαζί προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Νομοθέτης: Εκείνος που γράφει του νόμους μιας πόλης ή ενός κράτους.

Οθωμανοί Τούρκοι: Έτσι έγιναν γνωστοί οι Τούρκοι (από το όνομα του αρχηγού τους Οσμάν ή Οθμάν)

Οινοχόη: Μικρό αγγείο με το οποίο γέμιζαν τα ποτήρια με κρασί.

Ολιγαρχικοί: Όσοι υποστηρίζουν το ολιγαρχικό πολίτευμα σύμφωνα με το οποίο η εξουσία ασκείται από λίγα μόνο πρόσωπα (συνήθως καταχρηστικά).

Ομοσπονδία: Η ένωση περισσότερων του ενός ανεξάρτητων κρατών σε ένα κράτος. Επίσης, η συνένωση οργανώσεων ή ομάδων με κοινούς σκοπούς και ενιαία διοίκηση.

Οχυρώσεις: Το σύνολο των έργων που έχουν σκοπό την αμυντική ενίσχυση των στρατιωτικών θέσεων.

Παιάνας: Είδος ύμνου ή ψαλμωδίας προς τους θεούς. Επίσης ακουγόταν στις διασκεδάσεις και στις δημόσιες εκδηλώσεις.

Παιδομάζωμα: Αρπαγή των παιδιών των χριστιανών υποδούλων από τους Τούρκους. Τα παιδιά στη συνέχεια εξισλαμίζονταν και γίνονταν γενίτσαροι, δηλαδή Τούρκοι πολεμιστές.

Πανδοχεία: Κτίρια κοντά σε δρόμο που πρόσφεραν ύπνο και τροφή σε ταξιδιώτες.

Πάπυρος: Είδος χαρτιού που χρησιμοποιούσαν αρχαίοι λαοί. Κατασκευαζόταν από το φυτό «πάπυρος» που φυτρώνει στην Αίγυπτο.

Παρακμή: Η χρονική περίοδος που ακολουθεί μια περίοδο ακμής και η οποία χαρακτηρίζεται από τη σταδιακή απώλεια δύναμης, ζωτικότητας, δημιουργικότητας και ηθικών αρχών.

Περγαμνή: Κατεργασμένο δέρμα ζώου που χρησίμευε

ως γραφική ύλη. Η τεχνική αυτή αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στην Πέργαμο, από την οποία προήλθε και η ονομασία.

Πολεοδομία: Ο σχεδιασμός στην οργάνωση πόλεων και οικισμών με στόχο την εξασφάλιση ανθρωπίνων συνθηκών διαβίωσης και αισθητικής.

Πρέσβης: Διπλωμάτης.

Προϊστορική εποχή: Η περίοδος της ζωής του ανθρώπινου γένους πριν από την εποχή που έχουμε γραπτές μαρτυρίες για την ύπαρξη και την δράση του.

Προνόμιο: Το δικαίωμα που δίνεται χαριστικά σε κάποιον κατ' εξαίρεση από όσα ισχύουν.

Πρόσφυγες: Τα πρόσωπα που αναγκάζονται να φύγουν από τον τόπο τους.

Προτομή: Γλυπτική αναπαράσταση του επάνω μέρους του ανθρώπινου σώματος.

Ρητορική: Η τέχνη της ομιλίας, σύστημα διδασκαλίας και χρησιμοποίησης του λόγου.

Ρούμελι: Ονομασία της Στερεάς Ελλάδας.

Ρωμαϊκή εποχή: Η χρονική περίοδος κατά την οποία οι Ρωμαίοι κυριαρχούν στους περισσότερους λαούς του τότε γνωστού κόσμου ως τον 5ο μ.Χ. και την πτώση του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους.

Σαρακνοί: Άραβες της Ισπανίας που έκαναν επιδρομές σε βυζαντινές περιοχές και νησιά (π.χ. στην Κρήτη) κατά τον 9ο και 10ο αιώνα μ.Χ.

Σατυρικό δράμα: Το είδος του αρχαιοελληνικού δράματος (μαζί με την κωμωδία και την τραγωδία) στο οποίο το χορό αποτελούσαν ηθοποιοί μεταμφιεσμένοι σε Σατύρους και το οποίο είχε κοροϊδευτικό περιεχόμενο.

Σουλτάνος: Ο επικεφαλής του οθωμανικού κράτους (αντίστοιχος του αυτοκράτορα).

Σοφιστής: Δάσκαλος με μεγάλη μόρφωση που επί πληρωμή προσέφερε τις γνώσεις του στους χώρους της φιλοσοφίας, της ρητορικής, της γραμματικής, της μουσικής κ.λπ., ταξιδεύοντας σε διάφορες ελληνικές πόλεις.

Συμπολιτεία: Ένωση πόλεων της αρχαιότητας που διατηρούσαν την αυτονομία τους.

Συμπόσιο: Συνεστιάση (συνήθως βραδινή), η οποία περιλάμβανε φαγητό και ποτό.

Σύνοδος: Μια συνάντηση, συνέλευση αντιπροσώπων που σκοπό έχει τη λήψη αποφάσεων.

Συντεχνίες: Οργανωμένα σωματεία ή σύλλογοι επαγγελματιών.

Ταγός: Άρχοντας, επικεφαλής, ηγέτης.

Ταρσανάς: Ναυπηγείο, χώρος κατασκευής και επιδιόρθωσης των πλοίων.

Τζαμί: Μουσουλμανικός ναός.

Τραγωδία: Θεατρικό έργο, το οποίο συνδύαζε κατά την αρχαιότητα την ποίηση, τη μουσική και την όρχηση (χορό) και αναπαρίστανε σκηνές της καθημερινής ζωής και των σχέσεων των ανθρώπων, προκαλώντας στην ψυχή των θεατών τον φόβο και την συμπόνια για τον ήρωα.

Τριήρης: Πολεμικό πλοίο των αρχαίων Ελλήνων το οποίο είχε τρεις σειρές κουπιά.

Τροφосуλλέκτες: Προϊστορικοί άνθρωποι που ζούσαν από τη συλλογή των καρπών των δέντρων, των ριζών και των φυτών.

Υγρό πυρ: Όπλο που κατασκευαζόταν από εύφλεκτα υλικά με το οποίο οι Βυζαντινοί έκαιγαν τα πλοία των εχθρών τους. Το ανακάλυψε ο Καλλίνικος.

Υδρία: Πήλινο αγγείο για νερό.

Φιλόσοφος: Αυτός που αγαπά τη γνώση και την έρευνα και διατυπώνει δικούς του φιλοσοφικούς στοχασμούς ή φιλοσοφικό σύστημα.

Φιλοσοφία: Η λογική έρευνα και η αναζήτηση της φύσης των πραγμάτων και της αλήθειας. Η συστηματική εξέταση του κόσμου. Ο επιστημονικός κλάδος.

Φορολογία: Η επιβολή φόρων (συνήθως σε χρήματα ή αγαθά).

Φραγκοκρατία: Η χρονική περίοδος κυριαρχίας των Ευρωπαίων της Δύσης στις ελληνικές πόλεις. (13ος –16ος αιώνας).

Φύλο: Ομάδα ανθρώπων με κοινή καταγωγή ή προέλευση.

Χρυσόβουλο: Διάταγμα του βασιλιά με χρυσή σφραγίδα.

Ψηφιδωτό: Μωσαϊκό σε δάπεδο ή τοίχο φτιαγμένο με ψηφίδες, δηλαδή με μικρά κομμάτια πέτρας ή γυαλιού (συνήθως χρωματιστά).

Ωδείο: Κτίριο με σχήμα θεάτρου αλλά με οροφή, για λόγους ακουστικής, όπου γίνονταν μουσικοί αγώνες και διαγωνισμοί απαγγελίας.